

63 հարց ու պատասխան

Հայաստանի Հանրապետության բազմաստիճան կենսաթոշակային
համակարգի վերաբերյալ

Հարգելի ընթերցող

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը ձեռնամուխ է եղել կենսաթոշակային բարեփոխումների իրականացմանը՝ նպատակ ունենալով ապահովել արժանապատիվ կենսաթոշակ և ֆինանսապես ապահով ծերություն իր քաղաքացիների համար:

Սույն ձեռնարկը ամփոփ տեղեկատվություն է պարունակում կենսաթոշակային նոր համակարգի և դրա առավելությունների ու ընձեռած հնարավորությունների մասին: Չուսով ենք, որ այն կտա նոր կենսաթոշակային համակարգի վերաբերյալ մի շարք կարևոր հարցերի պատասխաններ և օգտակար կինի Ձեր համար:

Չեռնարկը նախատեսված է գործատումների, աշխատողների, սոցիալական ոլորտի մասնագետների և ընդհանրապես կենսաթոշակային հարցերով հետաքրքրվող անձանց համար:

Արտեմ Ասատրյան,

Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի տեղակալ,

Կենսաթոշակային բարեփոխումների կառավարման խորհրդի նախագահ

Նախաբան

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը նախաձեռնել և իրականացնում է արմատական կենսաթոշակային բարեփոխումներ, որի նպատակն է պատշաճ կենսաթոշակ ապահովել կենսաթոշակառումների համար, կենսաթոշակային համակարգը դարձնել ֆինանսապես կայուն, ապահովել ուղղակի կապ կատարված սոցիալական վճարների և կենսաթոշակի չափի միջև:

Հայաստանում ներկայում գործող բաշխողական կենսաթոշակային համակարգում առկա են մի շարք խնդիրներ, որոնք պայմանավորված են հետևյալ գործուներով: Առաջինը, համակարգը ֆինանսապես կայուն չէ, քանի որ հավաքագրված սոցիալական վճարները բավարար չեն կենսաթոշակների վճարումն ապահովելու համար: Երկրորդը, բաշխողական կենսաթոշակային համակարգում բացակայում է ուղղակի կապը աշխատողի կատարած սոցիալական ապահովության վճարների և ապագա կենսաթոշակի չափի միջև: Այդ հանգամանքն ապախրախուսում է աշխատողներին ցույց տալ իրենց իրական եկամուտները և կատարել սոցիալական ապահովության վճարներ: Աշխատողները շահագրգորված չեն կենսաթոշակային վճարումներ կատարել համակարգին, որն ի վիճակի չէ ապահովել համարժեք կենսաթոշակ: Գործատուները նույնպես խուսափում են պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ կատարելուց՝ բարեցնելով աշխատատեղերի իրական քանակն ու թերիաշվառելով իրականում վճարված աշխատավարձերի մեջությունը: Երրորդը, ժողովրդագրական բարդ իրավիճակն է, որն հետևանք է վերջին քսան տարիների ընթացքում ծնելիության կրծատման և աշխատումակ տարիքի բնակչության միգրացիայի: Արդյունքում մեկ սոցիալական վճարում կատարողը ֆինանսավորում է մեկ կենսաթոշակառուի կենսաթոշակի վճարումը, այն դեպքում երբ ընդունելի է համարվում 3 աշխատող 1 կենսաթոշակառու հարաբերակցությունը:

Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ ֆինանսապես անկայուն կենսաթոշակային համակարգ ունեցող երկրները խնդիրը փորձում են լուծել հիմնականում հետևյալ երեք անցումային միջոցառումները կիրառելու միջոցով՝

- անցում սերունդների համերաշխության սկզբունքով ֆինանսավորվող կենսաթոշակային բաշխողական համակարգից դեպի «ինքնաֆինանսավորվող» կուտակային համակարգը,
- անցում բանաձևերի հիման վրա հաշվարկվող և քաղաքական որոշումներով սահմանվող կենսաթոշակի մոդելից դեպի իրական եկամուտների հիման վրա սահմանված վճարների մոդելը,

- անցում պետության կողմից անմիջապես կառավարվող կենսաթոշակային համակարգից դեպի պետության կողմից կարգավորվող և վերահսկվող մասնավոր կենսաթոշակային համակարգի:

Իրականացվող կենսաթոշակային բարեփոխումների արդյունքում Հայաստանում գործելու է բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգ: Բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգի Հայաստանյան մոդելը խարսխված է գործող բաշխողական համակարգի վրա, որն ըստ էության լրացվել է երկու նոր՝ պարտադիր և կամավոր կուտակային բաղադրիչներով: Կենսաթոշակային նոր համակարգը կիանգեցնի նոր մտածելակերպի արմատավորմանը՝ քաղաքացուն մասնակից և պատասխանատու դարձնելով սեփական բարեկեցության ապահովման համար:

Դարց 1. Ինչպիսի՞ն է Հայաստանի ներկայիս կենսաթոշակային համակարգը

Ներկայում Հայաստանում գործում է սերունդների համերաշխության սկզբունքի վրա հիմնված պետական կենսաթոշակային համակարգ, որի էությունը կայանում է նրանում, որ ներկայիս սոցիալական ապահովության վճարներ կատարողները ֆինանսավորում են ներկայիս կենսաթոշակառուների կենսաթոշակները: Վարձու աշխատողների, գործատուների և անհատ ձեռնարկատերերի կատարած սոցիալական ապահովության պարտադիր վճարներն ուղղվում են պետական բյուջե և այնուհետև օգտագործվում ներկա կենսաթոշակառուների կենսաթոշակները ֆինանսավորելու համար: Սակայն հավաքագրված սոցիալական վճարները բավարար չեն կենսաթոշակների վճարումն ապահովելու համար և այդ իսկ պատճառով պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտներից կենսաթոշակների վճարման նպատակով կատարվում են լրացուցիչ հատկացումներ:

Պետական կենսաթոշակային համակարգը ընդունված է անվանել բաշխողական կենսաթոշակային համակարգ: Բաշխողական կենսաթոշակային համակարգն ունի երկու բաղադրիչ՝ սոցիալական և աշխատանքային: Աշխատանքային բաղադրիչից տրամադրվում են կենսաթոշակների հետևյալ տեսակները՝ տարիքային, արտոնյալ պայմաններով, երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու, մասնակի, իսկ սոցիալական բաղադրիչից՝ ծերության, հաշմանդամության և կերակրողին կորցնելու դեպքում: Պարզաբանելու համար նշենք, որ աշխատանքային կենսաթոշակները տրամադրվում են անհրաժեշտ աշխատանքային ստաժի տարիներ ունենալու, իսկ սոցիալականը՝ անհրաժեշտ աշխատանքային ստաժի տարիներ չունենալու դեպքում:

Բաշխողական կենսաթոշակային համակարգի սոցիալական և աշխատանքային բաղադրիչները կշարունակեն գործել բարեփոխված ձևով նաև նոր բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգում:

Դարձ 2. Ինչպիսի՞ն է լինելու Դայաստանի բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգը բարեփոխումներից հետո

Իրականացվող կենսաթոշակային բարեփոխումների արդյունքում Դայաստանում գործելու է բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգ: Բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգի Դայաստանյան մոդելը խարսխված է գործող բաշխողական համակարգի վրա, որն ըստ էռթյան լրացվել է երկու նոր՝ պարտադիր և կամավոր կուտակային բաղադրիչներով: Այն բաղկացած է լինելու հետևյալ 4 բաղադրիչներից:

Օ բաղադրիչ՝ սոցիալական կենսաթոշակ. այն սոցիալական կենսաթոշակներ կտրամադրի այն անձանց, ովքեր բոլորել են 65 տարեկանը և ունեն մինչև 10 տարվա աշխատանքային ստաժ: Այս բաղադրիչի նպատակն է կանխել աղքատությունը կենսաթոշակային տարիքում:

1 բաղադրիչ՝ աշխատանքային կենսաթոշակ. այն կշարունակի տրամադրել աշխատանքային կենսաթոշակներ ներկա կենսաթոշակառուներին, ինչպես նաև ապագա այն կենսաթոշակառուներին, ովքեր 2014թ. հունվարի 1-ին դրությամբ բոլորած կլինեն իրենց 40 տարին: Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի պարտադիր մասնակիցներին այս բաղադրիչից կտրամադրվի միայն բազային կենսաթոշակ: Այս բաղադրիչը կենսաթոշակ կտրամադրի այն անձանց, ովքեր ունեն 10 տարուց ավելի աշխատանքային ստաժ:

2 բաղադրիչ՝ պարտադիր կուտակային կենսաթոշակ. այն կտրամադրի պարտադիր կուտակային կենսաթոշակ 1974թ. հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված անձանց (պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցներ՝ 16-ից 40 տարեկաններ), ինչպես նաև 40-ից բարձր տարիքի անձանց, ովքեր կամավոր միացել են պարտադիր կուտակային բաղադրիչին և կատարել են պարտադիր կուտակային վճարներ:

3 բաղադրիչ՝ կամավոր կուտակային բաղադրիչ. այն կտրամադրի կամավոր կուտակային կենսաթոշակ՝ առանց տարիքային սահմանափակման, այն անձանց ովքեր կատարել են կամավոր կուտակային վճարներ:

2011թ. հունվարի 1-ից գործում է կամավոր կուտակային բաղադրիչը, իսկ օրենքով սահմանված կառուցակարգերի գործարկումից հետո պարտադիր կուտակային բաղադրիչը կսկսի գործել 2014թ. հունվարի 1-ից:

Բարեփոխված բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգում անձի ստացած եկամուտների, դրան համապատասխան կատարած վճարումների և կենսաթոշակի չափի միջև կապն ապահովվելու է պարտադիր կուտակային՝ 2-րդ բաղադրիչի ներորմանը:

Դարձ 3. Արդյո՞ք կենսաթոշակային բարեփոխումների արդյունքում փոփոխվելու են ներկայիս կենսաթոշակառումների կենսաթոշակի հաշվարկման բանաձևը և վճարման կարգը

Ներկայիս կենսաթոշակառումների կենսաթոշակի հաշվարկման բանաձևը չի փոփոխվելու և նրանց կենսաթոշակը հաշվարկվելու է մինչև կենսաթոշակային բարեփոխումներն ընդունված բանաձևով:

Տարիքային աշխատանքային կենսաթոշակը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով.

$$Կ = ՀՎ + ԱՄ \times ՏՄ \times ԱԳ, \text{որտեղ՝}$$

ՀՎ – հիմնական կենսաթոշակ

ԱՄ – աշխատանքային ստաժ

ԱԳ - անձի անհատական գործակից (այն հավասար է 0,04-ի 25 տարուց պակաս աշխատանքային ստաժի դեպքում և $[1+0,02 \times (ԱՄ - 25)]$ 25 տարուց ավել աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում)

ՏՄ – աշխատանքային ստաժի մեկ տարվա արժեք:

Հիմնական կենսաթոշակի չափը և աշխատանքային ստաժի մեկ տարվա արժեքը սահմանում և պարբերաբար վերանայում է ՀՀ կառավարությունը՝ ելնելով պետական բյուջեի հնարավորություններից:

Դարձ 4. Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցը ստանալու՝ է կենսաթոշակ բաշխողական կենսաթոշակային բաղադրիչից

Այս: Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցը, բացի պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը, բաշխողական կենսաթոշակային բաղադրիչից ստանալու է նաև բազային կամ սոցիալական կենսաթոշակ: Բազային կամ սոցիալական կենսաթոշակ ստանալը կախված կլինի անձի աշխատանքային ստաժի տարիներից:

Դարձ 5. Արդյո՞ք հաշվի առնվելու են մինչև պարտադիր կուտակային բաղադրիչին միանալը անձի ծերած աշխատանքային ստաժի տարիները

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցը բաշխողական բաղադրիչից ստանալու է բազային կենսաթոշակ, ինչպես նաև փոխհատուցում աշխատանքային ստաժի՝ մինչև 2014թ. կուտակած յուրաքանչյուր տարվա համար: Օրինակ, եթե անձն ունի ընդհանուր առմամբ 30 տարվա աշխատանքային ստաժ, որից 12 տարին կուտակել է մինչև 2014թ, ապա կենսաթոշակի անցնելիս նա բաշխողական բաղադրիչից փոխհատուցում կստանա 12 տարվա աշխատանքային ստաժի տարիների համար:

Դարձ 6. Ինչպե՞ս է հաշվարկվելու մինչև 1974թ. ծնված անձանց պետական կենսաթոշակը

Մինչև 1974թ. ծնված անձինք կենսաթոշակ են ստանալու բաշխողական կենսաթոշակային բաղադրիչից: Նրանց կենսաթոշակները հաշվարկվելու են ներկայումս՝ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված բանաձևով (տես՝ հարց 3): Մինչև 1974թ. ծնվածները կարող են կամավորության սկզբունքով մասնակցել պարտադիր կուտակային և կամավոր կուտակային բաղադրիչներին, և ի լրումն պետական կենսաթոշակի ձեռք բերել պարտադիր կուտակային և կամավոր կուտակային կենսաթոշակի իրավունք:

Դարձ 7. Լինելու են արդյո՞ք բարեփոխումներ հարկային օրենսդրությունում կապված կենսաթոշակային բարեփոխումների հետ

Այս: Կենսաթոշակային բարեփոխումների իրականացման հետ կապված բարեփոխումներ են իրականացվելու նաև հարկային օրենսդրությունում: 2013թ. հունվարի 1-ից ներկայումս գործող եկամտահարկի (0%, 10% և 20% դրույքաչափերով) և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարի (7000 դրամ, 15% և 5% դրույքաչափերով) փոխարեն գործելու է մեկ միասնական եկամտային հարկ: Եկամտային հարկի դրույքաչափը կազմելու է՝ ամսական մինչև 120 000 դրամ բազային եկամտի դեպքում 24,4 տոկոս, իսկ 120 000 դրամից բարձր եկամուտ ունենալու դեպքում՝ 29.280 դրամ գումարած 120 000 դրամը գերազանցող գումարի 26 տոկոսը: Բացի եկամտային հարկի վճարումը, պարտադիր կուտակային 2-րդ բաղադրիչի մասնակիցները պարտավոր են կատարել նաև պարտադիր կուտակային վճար: Պարտադիր կուտակային վճարի դրույքաչափերի մասին ավելի մանրամասն տես՝ հարց 12:

Դարձ 8. Ովեր՞ են մասնակցելու պարտադիր կուտակային բաղադրիչին

Մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչին հիմնված է պարտադիրության և կամավորության սկզբունքների վրա:

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչին պարտադիր կարգով մասնակցելու են 1974թ հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված վարձու աշխատողները, նոտարները և

անհատ ձեռնարկատերերը: Վարձու աշխատողներ են համարվում նաև հանրային, քաղաքացիական և համայնքային ծառայողները:

Կամավորության սկզբունքով պարտադիր կուտակային բաղադրիչին կարող են մասնակցել մինչև 1974թ. ծնված վարձու աշխատողները, նոտարները, անհատ ձեռնարկատերերը:

Կամավորության սկզբունքով պարտադիր կուտակային բաղադրիչին կարող են մասնակցել նաև ինքնազբաղված անձինք՝ անկախ տարիքից: Ինքնազբաղվածներ են համարվում օրենքով չարգելված որևէ գործունեությունից եկամուտ ստացող ֆիզիկական անձինք, մասնավորապես՝ գյուղատնտեսական նշանակության հողերի սեփականատերերը, արտոնագրային վճար կատարողները /կոշկակար, գորգագործ, դարբին և այլն/ և քաղաքացիական պայմանագրերի հիման վրա եկամուտ ստացող անձինք, որոնց եկամուտ վճարողները չեն համարվում հարկային գործակալներ:

Դարձ 9. Ովքե՞ր կարող են մասնակցել կամավոր կուտակային բաղադրիչին

Կամավոր կուտակային բաղադրիչի մասնակից կարող է լինել ցանկացած անձ՝ անկախ տարիքից և անկախ այն հանգամանքից նա պարտադիր կուտակային և բաշխողական կենսաթոշակային բաղադրիչի մասնակից է, թե ոչ:

Կամավոր կուտակային բաղադրիչը, ընդունված է անվանել կենսաթոշակային համակարգի 3-րդ բաղադրիչ: Կատարելով կամավոր կուտակային վճարներ անձը կարող է ձեռք բերել լրացուցիչ կենսաթոշակ ստանալու իրավունք: Անձի օգտին կամավոր կուտակային վճար կարող են կատարել նաև նրանց գործատուները՝ այդ նպատակով միանալով կամավոր կուտակային բաղադրիչի որևէ կենսաթոշակային սխեմայի: Կամավոր կուտակային վճարի չափը կսահմանվի կողմերի՝ կամավոր կուտակային վճար կատարողի և կամավոր կուտակային սխեմա առաջարկող ֆինանսական կազմակերպության փոխադարձ համաձայնությամբ:

Դարձ 10. Ովքե՞ր չեն մասնակցելու պարտադիր կուտակային բաղադրիչին

Զինծառայողները և զինծառայողներին հավասարեցված անձինք՝ անկախ տարիքից, պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցներ չեն լինելու: Զինծառայողների և զինծառայողներին հավասարեցված անձանց կենսաթոշակային ապահովությունն իրականացվելու է “Պետական կենսաթոշակների մասին” ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով:

Զինծառայողներին հավասարեցված անձինք են համարվում ոստիկանները, վարժական հավաքների կանչված զինապարտները, ՀՀ պաշտպանության մարտական գործողությունների մասնակիցները, քրեակատարողական հիմնարկների

ծառայողները, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության հարկադիր կատարողները:

Դարձ 11. Անձն օտարերկրացի է կամ քաղաքացիություն չունեցող անձ և աշխատում է Դայաստանում. արդյո՞ք նա պետք է մասնակցի պարտադիր կուտակային բաղադրիչին

Եթե օտարերկրացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձը ծնվել է 1974թ. հունվարի 1-ին և դրանից հետո և Դայաստանի Դանրապետությունում ստանում է բազային եկամուտ, այսինքն՝ աշխատում է Դայաստանի Դանրապետությունում գոանցված ընկերությունում և ստանում է եկամտային հարկով հարկման ենթակա աշխատավարձ կամ այլ եկամուտ, ապա նա պարտադիր կարգով պետք է մասնակցի պարտադիր կուտակային բաղադրիչին: Եթե օտարերկրացին աշխատում է դիվանագիտական հաստատությունում կամ միջազգային կազմակերպությունում, որտեղից ստացված եկամուտը ենթակա չէ հարկման եկամտային հարկով, ապա նա պարտավոր չէ մասնակցել պարտադիր կուտակային բաղադրիչին:

Ցանկության դեպքում 1974թ. հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված օտարերկրացին կարող է պարտադիր կուտակային բաղադրիչին մասնակցել կամավորության սկզբունքով:

Դարձ 12. Որքա՞ն է կազմելու պարտադիր կուտակային վճարի չափը

Պարտադիր կուտակային վճարի չափը կազմելու է անձի բազային եկամտի 10%-ը, որից 5%-ը վճարվելու է անձի կողմից, իսկ մյուս 5%-ը անձի կենսաթոշակային անհատական հաշվին կփոխանցվի պետական բյուջեից: Սակայն, պետական բյուջեից անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվին փոխանցվող գումարը չի կարող ավել լինել 25 000 դրամից, ինչը նշանակում է, որ եթե մասնակցի ամսական բազային եկամուտը գերազանցում է 500 000 (հինգ հարյուր հազար) ՀՀ դրամը, ապա պետական բյուջեից աշխատողի կենսաթոշակային հաշվին կփոխանցվի 25 000 (քսան հինգ հազար) ՀՀ դրամ կուտակային վճար, իսկ 10%-ը լրացնելու համար մնացած գումարը կվճարի աշխատողը:

Անհատ ձեռնարկատերերի և նոտարների համար պարտադիր կուտակային վճարի չափը հաշվարկվում է տարեկան կտրվածքով՝ տարեկան բազային եկամտի 10%-ի չափով: Անհատ ձեռնարկատիրոջ և նոտարի կենսաթոշակային հաշվին պետական բյուջեից փոխանցվող գումարի չափը չի կարող ավել լինել տարեկան 300 000 դրամից: Եթե անհատ ձեռնարկատիրոջ կամ նոտարի բազային եկամուտը տարեկան կտրվածքով չի գերազանցում 6 000 000 դրամը, ապա նրանք տարեկան կտրվածքով կվճարեն կուտակային վճար իրենց տարեկան բազային եկամտի 5%-ի չափով, իսկ մնացած 5%-ը նրանց օգտին կփոխանցվի պետական բյուջեից: Եթե անհատ ձեռնարկատիրոջ կամ նոտարի տարեկան բազային եկամուտը գերազանցի 6 000 000 (վեց միլիլոն) ՀՀ դրամը, ապա պետական բյուջեից անհատ ձեռնարկատիրոջ

և նոտարի կենսաթոշակային հաշվին կփոխանցվի տարեկան 300 000 (Երեք հարյուր հազար) ՀՀ դրամ կուտակային վճար, իսկ 10%-ը լրացնելու համար մնացած գումարը կվճարվի անհատ ձեռնարկատիրոջ և նոտարի կողմից:

Ինքնազբաղվածների և պարտադիր կուտակային բաղադրիչին կամավոր միացած մինչև 1974թ. ծնված անձանց համար կուտակային վճարի չափը կազմելու է բազային եկամտի 5%-ը, իսկ պետական բյուջեից ինքնազբաղվածի և կամավոր միացած անձի օգտին պետական բյուջեից գումար չի փոխանցվի:

Դարձ 13. Ե՞րբ են պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցները կատարելու կուտակային վճարները

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչն ուժի մեջ է մտնելու 2014թ. հունվարի 1-ից: Առաջին կուտակային վճարը վարձու աշխատողները պարտավոր են կատարել մինչև 2014թ. փետրվարի 20-ը՝ 2014թ. հունվար ամսում վաստակած բազային եկամտի (եկամտային հարկով հարկման ենթակա աշխատավարձ և բաղաքացիական պայմանագրերից ստացած եկամուտներ) գումարից, քանի որ Վարձու աշխատողները կուտակային վճարը կատարելու են ամսական կտրվածքով՝ մինչև հաշվետու ամսվան հաջորդող ամսվա 20-ը:

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակից հանդիսացող նոտարները, անհատ ձեռնարկատերերը և ինքնազբաղվածները պարտադիր կուտակային վճարները կկատարեն տարեկան կտրվածքով՝ մինչև հաշվետու տարվան հաջորդ տարվա ապրիլի 30-ը: Հաշվետու տարվա ընթացքում նրանք կարող են կատարել նաև կուտակային վճարի կանխավճարներ:

Դարձ 14. Արդյո՞ք անձը հմարավորություն կունենա տեղեկություններ ստանալի կողմից վճարված եկամտային հարկի և պարտադիր կուտակային վճարի մասին

Այս ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեն (հարկային մարմինը) վարելու է աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված կարգով ձևակերպված աշխատողների և նրանց գործատուների, ինչպես նաև ինքնազբաղվածների, անհատ ձեռնարկատերերի ու նոտարների կողմից կատարված կուտակային վճարի և եկամտային հարկի անձնավորված հաշվառում: Յուրաքանչյուր աշխատողի, անհատ ձեռնարկատիրոջ, նոտարի և ինքնազբաղվածի համար Պետական եկամուտների կոմիտեում բացվելու է անհատական հաշիվ: Անձի անհատական հաշվում գումարները են, թե որքա՞ն է կազմել տվյալ անձի բազային եկամուտը (աշխատավարձ և բաղաքացիական վճարավական պայմանագրերից ստացվող այլ եկամուտները) հաշվետու ժամանակահատվածում (վարձու աշխատողի համար յուրաքանչյուր ամիս, անհատ ձեռնարկատիրոջ, նոտարի և ինքնազբաղվածի համար յուրաքանչյուր տարի), ինչքա՞ն են կազմել եկամտային հարկի և պարտադիր կուտակային վճարի գումարները և որքան կուտակային վճար է կատարվել: Անձնավորված հաշվառման

համակարգում ամփոփված տվյալները հասանելի են լինելու անհատական հաշվի իրավատիրոջ համար: Նա իր վերաբերյալ տեղեկատվությանը կարող է ծանոթանալ համացանցի օգնությամբ՝ մուտք գործելով անձնավորված հաշվառման համակարգի իր էջը կամ կարող է իր անհատական հաշվի գրավոր քաղվածքը պահանջել ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեի տարածքային ստորաբաժանումից: Անհատական հաշվի քաղվածքը տարին մեկ անգամ անձին կտրամադրվի անվճար, իսկ նույն տարվա ընթացքում երկրորդ և ավելի անգամ գրավոր տեղեկատվություն տրամադրելն անձի համար կլինի վճարովի:

Աշխատողի՝ այլ գործատուի մոտ աշխատանքի փոխադրվելու (գործատուի փոփոխության) դեպքում աշխատողի կողմից եկամտային հարկ և կուտակային վճար կատարելու (հարկային գործակալի) պարտականությունը կատարելու է նոր գործատուն: Այդ աշխատողի համար ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեում անհատական նոր հաշիվ չի բացվի, այլ ստացված տեղեկատվությունը կմուտքագրվի աշխատողի արդեն իսկ բացված անհատական հաշվին:

Դարձ 15. Արդյո՞ք անձը կարող է դադարեցնել իր մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչում

1974թ. հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված վարձու աշխատողների, նոտարների և անհատ ձեռնարկատերների համար մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչին պարտադիր է, հետևաբար, նրանք չեն կարող իրենց հայեցողությամբ դադարեցնել իրենց մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչին:

Մինչև 1974թ. ծնված և կամավորության սկզբունքով պարտադիր կուտակային բաղադրիչին միացած անձինք, նույնպես չեն կարող դադարեցնել իրենց մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչին և վերադառնալ նախկին կենսաթոշակային կարգավիճակին:

Դարձ 16. Ո՞վ է հաշվարկելու և փոխանցելու աշխատողի պարտադիր կուտակային վճարը

Պարտադիր կուտակային վճարը հաշվարկելու և փոխանցելու պարտականությունը կատարելու է աշխատողի գործատուն, որը հանդիսանում է հարկային գործակալ: Գործատուն յուրաքանչյուր ամիս անձնավորված հաշվետվություն է ներկայացնելու հարկային մարմին աշխատողին վճարված եկամուտների և կատարված կուտակային վճարի վերաբերյալ:

Անհատ ձեռնարկատերը, նոտարը, ինքնազբաղված անձը և աշխատողը, որի գործատուն ազատված է հարկային գործակալի պարտականություններից, ինքնուրույն են հաշվարկելու և ՀՀ պետական գանձապետարան փոխանցելու պարտադիր կուտակային վճարները:

Պետական գանձապետարանից կուտակային վճարի գումարները փոխանցվելու են մասնակիցների ռեստորը վարողին, որը յուրաքանչյուր մասնակցի համար բողարկելու է կենսաթոշակային ֆոնդի փայեր: Յուրաքանչյուր կուտակային վճար կատարող ունենալու է իր անհատական կենսաթոշակային հաշիվը մասնակիցների ռեստորում (Անհատական կենսաթոշակային հաշվի մասին տես՝ հարց 24):

Դարձ 17. Ինչպե՞ս է հաշվարկվելու անձի պարտադիր կուտակային վճարը, եթե անձը եկամուտ է ստանում մի քանի աղբյուրներից

Դամատեղության կարգով մի քանի գործատուների մոտ աշխատելու կամ քաղաքացիական պայմանագրերով մի քանի աղբյուրներից եկամուտ ստանալու դեպքում յուրաքանչյուր գործատու կամ եկամուտ վճարող պարտավոր է ինքնուրույն՝ ընդհանուր կարգով անձին վճարված եկամուտներից հաշվարկել պարտադիր կուտակային վճարը և փոխանցել այն: Սակայն մեկ վարձու աշխատողի օգտին պետական բյուջեից մասնակցի օգտին կատարվող ամսական վճարի չափը չի կարող գերազանցել ամսական 25 000 դրամը, իսկ անհատ ձեռնարկատերերի համար՝ տարեկան 300 000 դրամը: Ամսական 500 000 դրամից ավելի բազային եկամուտ ունենալու, իսկ անհատ ձեռնարկատերերը և նոտարները՝ տարեկան 6 000 000 դրամը գերազանցող բազային եկամուտ ունենալու դեպքում, տարվա ավարտից հետո պարտավոր են իրենց օգտին լրավճարել՝ տարեկան բազային եկամտի 10 տոկոսի և պետության կատարած համապատասխան վճարների տարբերության չափով: Դաշվետու տարվա ավարտից հետո հարկային մարմինը կտեղեկացնի անձին վերջինիս մոտ կուտակային լրավճարի պարտավորության առաջացման և դրա չափի մասին:

Դարձ 18. Եթե 2014թ. հունվարի 1-ին անձը չի ունեցել բազային եկամուտ, ապա ինչպե՞ս անձի վրա կամրդադառնա պարտադիր կուտակային բաղադրիչին մասնակցելու պարտադիրության սկզբունքը հետագայում վարձու աշխատող, անհատ ձեռնարկատեր կամ նոտար դառնալու դեպքում

Եթե անձը ծնվել է 1974թ. հունվարի 1-ին կամ դրանից հետո, սակայն պարտադիր կուտակային բաղադրիչի գործողության մեջ մտնելու ժամանակ (2014թ. հունվարի 1-ին) չի ունեցել վարձու աշխատողի կամ անհատ ձեռնարկատիրոց կամ նոտարի կարգավիճակ, իսկ այնուհետև մտել է աշխատանքային հարաբերությունների մեջ որպես վարձու աշխատող կամ սկսել է զբաղվել

ձեռնարկատիրական գործունեությամբ կամ նշանակվել է նոտար, ապա սկսած աշխատելու օրվանից նա կիամարվի պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակից՝ պարտադիրության սկզբունքով և պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով և դրույքաչափերով կատարել պարտադիր կուտակային վճարներ:

Դարձ 19. Ինչպե՞ս է կարգավորվելու անձի մասնակցությունը պարտադիր կուտակային բաղադրիչին, եթե նա չունի բազային եկամուտ

Եթե անձը չունի բազային եկամուտ, ապա նա չի համարվի պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակից: Այնուամենայնիվ, այդ անձինք չեն գրկվի պետական կենսաթոշակային համակարգից կենսաթոշակ ստանալու իրավունքով և 65 տարին լրանալուց հետո ձեռք կրերեն սոցիալական կենսաթոշակի իրավունք: Իսկ եթե անձն ունենա 10 և ավելի տարվա աշխատանքային ստաժ, ապա նա կստանա բազային կենսաթոշակ:

Դարձ 20. Անձն ունի գյուղատնտեսական նշանակության հող սեփականության իրավունքով: Ինչպե՞ս է կարգավորվելու նրա մասնակցությունը նոր կենսաթոշակային համակարգին

Գյուղատնտեսական նշանակության հողերի սեփականատերերը՝ անկախ այն հանգանանքից, նրանք ծնվել են 1974թ. առաջ, թե հետո, համարվում են ինքնազբաղվածներ և պարտադիր կուտակային բաղադրիչին կարող են մասնակցել կամավորության սկզբունքով: Նրանք պարտավոր չեն կատարել պարտադիր կուտակային վճարներ, եթե կամավոր չեն միացել պարտադիր կուտակային բաղադրիչին: Կամավոր միանալու դեպքում նրանք կկատարեն 5% կուտակային վճար, սակայն պետական բյուջեից կուտակային վճար չի փոխանցվի նրանց անհատական կենսաթոշակային հաշիվներին:

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչին կամավորության սկզբունքով չմասնակցելու դեպքում, միևնույն է, 65 տարեկան դառնալու դեպքում նրանք կունենան ծերության սոցիալական կենսաթոշակի իրավունք:

Դարձ 21. Ի՞նչ տեղի կունենա անձի պարտադիր կուտակային խմայողությունների հետ աշխատողի աշխատանքը կորցնելու դեպքում

Աշխատանքը կորցնելու և այլս եկամուտներ չունենալու դեպքում անձի պարտադիր կուտակային միջոցները կմնան անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվին և կշարունակեն կառավարվել կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի կողմից: Աշխատանքը չունենալու ամբողջ ժամանակահատվածում անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվին կուտակային վճարներ չեն կատարվի և կենսաթոշակային հաշվի հաշվեկշռի ավելացման միակ աղբյուրը կլինի կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի կառավարումից ստացված եկամուտները: Աշխատանք գտնելու դեպքում կուտակային վճարները կրկին կսկսեն մուտքագրվել անձի անհատական

կենսաթոշակային հաշվին ու դրանց հաշվին ձեռք կրերվեն կենսաթոշակային ֆոնդի նոր փայեր:

Դարձ 22. Անձը՝ նախքան կենսաթոշակային տարիքը լրանալը կորցրել է աշխատանքը: Արդյո՞ք նա իրավունք ունի ստանալ իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը

Աշխատանքը կորցմելը բավարար իրավական հիմք չէ նախքան կենսաթոշակային տարիքը լրանալը կուտակային կենսաթոշակը ստանալու համար: Միայն 63 տարին լրանալու դեպքում այդ անձը սահմանված կարգով կարող է դիմել կուտակային կենսաթոշակ ստանալու համար:

Դարձ 23. Անձը հաշմանդամ է դարձել նախքան 63 տարին լրանալը: Արդյո՞ք նա իրավունք ունի ստանալ իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը

Ոչ բոլոր հաշմանդամ ճանաչված անձինք իրավունք ձեռք կրերեն նախքան 63 տարին լրանալը միանվագ վճարի տեսքով ստանալ իրենց պարտադիր կուտակային միջոցները: Եթե անձն ունի աշխատանքային գործունեությամբ զբաղվելու կարողության 3-րդ աստիճանի սահմանափակում, ապա նա իրավունք ունի իր կուտակային միջոցներն ստանալ միանվագ վճարի տեսքով՝ նախքան 63 տարին լրանալը:

Իհարկե, վերը նշվածը չի նշանակում, որ անձը չի ունենալու պետական կենսաթոշակային բաշխողական բաղադրիչից հաշմանդամության կենսաթոշակ ստանալու իրավունք: Սահմանված կարգով հաշմանդամ ճանաչվելու դեպքում անձը պետական կենսաթոշակային բաղադրիչից կստանա իրեն նշանակված հաշմանդամության կենսաթոշակ:

Դարձ 24. Ի՞նչ է կենսաթոշակային հաշիվը և որտեղ է այն բացվելու

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի յուրաքանչյուր մասնակից ունենալու է անհատական կենսաթոշակային հաշիվ, որը բացելու և վարելու է մասնակիցների ռեեստրը վարողը: Կենսաթոշակային հաշվում հաշվառվելու են մասնակցին պատկանող կենսաթոշակային ֆոնդի փայերը: Այն պարունակելու է տեղեկություններ մասնակցին պատկանող կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի քանակի, այդ փայերի հաշվարկային արժեքի, տվյալ մասնակցի օգտին կատարված կուտակային վճարների վերաբերյալ:

Դարձ 25. Ո՞վ է մասնակիցների ռեեստր վարողը

Պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցների ռեեստր վարողը կազմակերպություն է, որը գործելու է ՀՀ կառավարության հետ կնքված պայմանագրի

հիման վրա: Կուտակային բաղադրիչի գործունեության առաջին հիմք տարիներին մասնակիցների ռեեստրը վարելու է կենտրոնական դեպոզիտարիան, որն իրականացնելու է հետևյալ գործառույթները՝

- Բացելու և վարելու է մասնակիցների կենսաթոշակային հաշիվները,
- Կազմակերպելու է կենսաթոշակային ֆոնդերի փայերի թողարկումը և մարումը,
- Մասնակիցների կուտակային ակտիվները փոխանցելու է կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչին՝ առանց բացահայտելու ընտրություն կատարած մասնակիցներին,
- Կենսաթոշակային ակտիվները փոխանցելու է մեկ կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչից մյուսին՝ մասնակցի ցանկության դեպքում (դիմումի հիման վրա),
- Տեղեկատվություն է տրամադրելու մասնակիցներին՝ կենսաթոշակային հաշիվների վերաբերյալ,
- Պահառուի հետ համատեղ կատարելու է միանվագ և ծրագրային վճարներ,
- Կենսաթոշակային ակտիվների փոխանցումը ապահովագրական ընկերությանը,
- Մահացած մասնակցի փայերը փոխանցումը մահացածի ժառանգներին:

Հայոց 26. Ինչպե՞ս է ապահովելու մասնակիցների ռեեստրը վարողի և մասնակիցների միջև կապը

Մասնակիցների ռեեստրը վարողը (Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա) չունի տարածքային ստորաբաժանումներ Հայաստանի մարզերում: Կենտրանական դեպոզիտարիայի և պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցների միջև կապն ապահովելու համար նախատեսված է ստեղծել հաշվի օպերատորի գրասենյակներ, որոնք միջնորդավորելու են կենտրոնական դեպոզիտարիայի և մասնակիցների միջև հարաբերությունները, մասնվորապես՝ ընտրել ֆոնդի կառավարիչ, բացել կենսաթոշակային հաշիվ և այլն: Փաստորեն, հաշվի օպերատորը հանդիսանալու է միջնորդ օղակ պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցների և մասնակիցների ռեեստր վարողի միջև:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը սահմանելու է այն կազմակերպությունների ցանկը, ովքեր կարող են լինել հաշվի օպերատորներ:

Դարձ 27. Արդյո՞ք անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվի տեղեկությունները հասանելի են լինելու երրորդ անձանց, ներառյալ՝ ընտանիքի անդամներին

Անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվի տեղեկությունները լինելու են գաղտնի և հասանելի չեն լինելու երրորդ անձանց, ներառյալ՝ անձի ընտանիքի անդամների կամ մերժավոր ազգականների համար:

Գործատուն, կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը չեն կարող տեղեկանալ անձի կենսաթոշակային հաշվի տվյալներին՝ անձի կողմից կատարված ֆոնդի ընտրության, անձին պատկանող կենսաթոշակային ֆոնդերի փայերի քանակի և արժեքի մասին:

Գործատուն, մասնակիցների ռեեստր վարողը, հաշվի օպերատորը, հարկային մարմնը, ում՝ իրենց գործառույթների կապակցությամբ հայտնի են եղել անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվի տեղեկությունները, պարտավոր են պահպանել կենսաթոշակային գաղտնիքը և որևէ կերպ չիրապարակել կամ հայտնի չդարձնել երրորդ անձանց անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվի տեղեկությունները:

Որոշակի հիմքերի առկայության դեպքում կարող են լինել բացառություններ վերը նշված սկզբունքից: Մասնավորապես, քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի կամ դատարանի որոշման հիման վրա գործատուն, պետական մարմինները և այլ սուբյեկտները պարտավոր են տեղեկություններ տրամադրել անձի կենսաթոշակային հաշվի վերաբերյալ:

Մեկ բացառություն ևս, համաձայն որի ժառանգության իրավունքը հիմնավորող փաստաթղթերի առկայության դեպքում անձի անհատական կենսաթոշակային հաշվի տեղեկությունները կարող են տրամադրվել նաև մահացած մասնակցի ժառանգներին:

Դարձ 28. Ո՞վ և ինչպե՞ս է կառավարելու պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային միջոցները մինչև անձի 63 տարին լրանալը

Մինչև պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակցի 63 տարին լրանալը պարտադիր կուտակային միջոցները կառավարվելու են կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի կողմից: Արդյունքուն, բացի կատարված կուտակային վճարները, մասնակիցները կունենան նաև կենսաթոշակային ակտիվների ներդրումներից ստացված լրացուցիչ եկամուտներ: Կառավարման ներքո գտնվող ակտիվները

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի սեփականությունը չեն: Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը վարում է կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների առանձնացված հաշվառում:

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը վարձատրվելու է ֆոնդի կառավարման ծառայությունների դիմաց: Պարզևավճարի չափը սահմանվում է օրենքով և չի կարող գերազանցել կառավարման ներքո գտնվող ակտիվների 1,5 տոկոսը:

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչ կարող է լինել բաժնետիրական կամ սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության կարգավիճակ ունեցող կազմակերպություն, որը սահմանված կարգով անցել է լիցենզավորման գործընթացը և ՀՀ կենտրոնական բանկից ստացել է կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարման լիցենզիա:

Դարձ 29. Ի՞նչ է կենսաթոշակային ֆոնդը

Կենսաթոշակային ֆոնդն իրենից ներկայացնում է անձանց կողմից կատարված վճարների և դրանց ներդրման հաշվին ձևավորված ակտիվների ամբողջություն: Կենսաթոշակային ֆոնդի դեպքում անձինք իրենց դրամական միջոցները (կուտակային վճարները) տրամադրում են պրոֆեսիոնալ կառավարչին, որը նշված միջոցները միավորում և կառավարում է որպես մեկ միասնական պորտֆել: Կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների և դրանով ստացվող եկամուտներում մասի նկատմամբ յուրաքանչյուր մասնակցի իրավունքը հավաստվում է կենսաթոշակային ֆոնդի փայով:

Կենսաթոշակային ֆոնդն ունի իր գործունեության կամոնները, որը հաստատվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից՝ ֆոնդի գրանցման հետ միաժամանակ: Կենսաթոշակային ֆոնդն ընտրելիս անձը նաև իր համաձայնությունն է արտահայտում այդ կամոններին միանալու վերաբերյալ:

Սամակիցներին կենսաթոշակային ֆոնդից վճարումները կատարվում են (վերադարձվում են ֆոնդի ակտիվներում մասնակցի փային համապատասխանող դրամական միջոցները) կենսաթոշակի ծեռվ՝ մասնակցի կենսաթոշակային տարիքը լրանալուց հետո:

Հարձ 30. Ի՞նչ է կենսաթոշակային ֆոնդի փայը և ու՞մ են պատկանելու կենսաթոշակային ֆոնդի փայերը

Կենսաթոշակային ֆոնդի փայը արժեթուղթ է: Այն հավաստում է կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների և դրանցից ստացվող եկամուտների մասի նկատմամբ կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակցի իրավունքը:

Կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի նկատմամբ սեփականության իրավունքը պատկանելու է կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակիցներին, այսինքն՝ կուտակային

վճար կատարողներին: Սակայն, նրանց սեփականության իրավունքը ենթակա է որոշակի սահմանափակումների, մասնավորապես՝

- մինչև կենսաթոշակային տարիքը լրանալը մասնակիցն իրավունք չունի իր հայեցողությամբ օգտագործել կուտակային կենսաթոշակային միջոցները,
- մասնակիցը չի կարող գրավ դնել իրեն պատկանող փայերը կամ ներդնել իրավաբանական անձի կանոնադրական կապիտալուն,
- մասնակիցը չի կարող նվիրաբերել կամ օգտագործել իրեն պատկանող փայերն այնպիսի եղանակով, որը կարող է հանգեցնել փայերի նկատմամբ սեփականության իրավունքի դադարմանը:

Դարձ 31. Ի՞նչ կլինի, եթե պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի մասնակիցը կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի ընտրություն չկատարի

Կենսաթոշակային հաշվի բացումից հետո մասնակիցը պարտավոր է 30-օրյա ժամկետում կատարել կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի և կենսաթոշակային ֆոնդի ընտրություն: Ընտրություն չկատարելու դեպքում մասնակցի փոխարեն կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի ընտրությունը կատարում է մասնակիցների ռեեստրը վարողը՝ պատահականության սկզբունքով բաշխելով ընտրություն չկատարած մասնակիցներին բոլոր կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարիչների միջև՝ այլ մասնակիցների կողմից կատարված ընտրությանը համամասնորեն: Մասնակիցների ռեեստրը վարողը տեղեկացնում է պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակցին նրա անունից կատարված կենսաթոշակային ֆոնդի ընտրության վերաբերյալ: Դետագայում, ցանկության դեպքում մասնակիցը կարող է փոխել կենսաթոշակային ֆոնդը:

Դարձ 32. Ի՞նչ իրավունքներ ունեն ամուսինները՝ մեկը մյուսի պարտադիր կուտակային միջոցների (կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի) նկատմամբ ամուսնալուծության դեպքում

Պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային միջոցները (կենսաթոշակային ֆոնդի փայերը) համարվելու են անձի անձնական սեփականությունը, այսինքն՝ դրանց նկատմամբ չի տարածվելու ամուսինների համատեղ սեփականության ռեժիմը: Դետևաբար, ամուսնալուծության դեպքում ամուսիններից որևէ մեկը չի կարող հավակնություններ ունենալ մյուս ամուսնու պարտադիր կուտակային միջոցների նկատմամբ:

Դարձ 33. Կարո՞ղ է արդյոք անձի գույքային պարտավորությունների համար դատական կարգով բռնագանձում տարածվել պարտադիր կուտակային միջոցների (կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի) վրա՝ մինչև կենսաթոշակային տարիքը լրանալը

Ոչ: Մինչև անձի 63 տարին լրանալն անձի գույքային պարտավորությունների համար պարտադիր կուտակային միջոցների նկատմամբ բռնագանձում տարածվել չի կարող: Այսինքն, եթե անձն ունի գույքային պարտավորություններ բանկի կամ որևէ այլ անձի հանդեպ և չունի բավարար գույք իր պարտավորությունները կատարելու համար, ապա միևնույն է նրա պարտադիր կուտակային միջոցների վրա բռնագանձում չի կարող տարածվել:

Անձի գույքային պարտավորությունների համար դատական կարգով բռնագանձում կարող է տարածվել պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի վրա՝ 63 տարեկան դառնալուց հետո, ինչպես նաև անուիտետ (կուտակային կենսաթոշակ) ստանալու փուլում: Եթե անձն ունի գույքային պարտավորություններ (օրինակ՝ վարկ է վերցրել բանկից), ապա 63 տարին լրանալուց հետո նրա կուտակային միջոցների վրա կարող է բռնագանձում տարածվել բանկի հանդեպ նրա ունեցած գույքային պարտավորությունները բավարարելու նպատակով:

Դարձ 34. Ինչպես անձը կարող է վերահսկել արդյո՞ք իր գործատուն կատարել է պարտադիր կուտակային վճար, թե ոչ

Պարզելու համար, թե արդյո՞ք իր գործատուն կատարել է իր անունից պարտադիր կուտակային վճարներ, անձը կարող է դիմել գործատուին՝ պահանջելով համապատասխան տեղեկատվություն այդ մասին: Գործատուից հավաստի տեղեկություններ չստանալու կամ կասկածներ ունենալու դեպքում անձը կարող է դիմել հարկային մարմին: Դարկային մարմինը վարելու է անձանց եկամուտների, վճարված եկամտային հարկի և կուտակային վճարի անձնավորված հաշվառում: Ցուրաքանչյուր պաշտոնապես գրանցված աշխատողի, անհատ ձեռնարկատիրոջ, նոտարի և ինքնազբաղվածի համար հարկային մարմնում բացվելու է անհատական հաշիվ, որտեղ գրանցվելու է, թե որքա՞ն է կազմել տվյալ անձի բազային եկամուտը (աշխատավարձ և քաղաքացիարավական պայմանագրերից ստացվող այլ եկամուտները) այդ հաշվետու ժամանակահատվածում (վարձու աշխատողի համար յուրաքանչյուր ամիս, անհատ ձեռնարկատիրոջ, նոտարի և ինքնազբաղվածի համար յուրաքանչյուր տարի), ինչքա՞ն են կազմել եկամտային հարկի և պարտադիր կուտակային վճարի գումարները և որքան կուտակային վճար է կատարվել: Տվյալները հասանելի են լինելու անհատական հաշվի իրավատիրոջ համար:

Դարձ 35. Ինչպե՞ս կարող է մասմակիցը տեղեկատվություն ստանալ իր կուտակած միջոցների մասին

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը պարտավոր է յուրաքանչյուր աշխատանքային օրվա վերջում հրապարակել իր կողմից կառավարվող յուրաքանչյուր կենսաթոշակային ֆոնդի փայի արժեքը: Այդ տեղեկատվությունը հասանելի է լինելու կառավարչի ինտերնետային կայքում, ինչպես նաև կառավարչի և մասնակիցների ռեստրը վարող անձի՝ Կենտրոնական դեպոզիտարհայի, հաշվի օպերատորների մոտ:

Մասնակիցը իր կուտակած միջոցների ընթացիկ արժեքը կարող է որոշել իրեն պատկանող կենսաթոշակային ֆոնդի փայերի քանակը բազմապատկելով տվյալ ֆոնդի փայի հրապարակված արժեքով: Իրեն պատկանող փայերի քանակի վերաբերյալ տեղեկատվությունը մասնակիցը ստանում է մասնակիցների ռեստրը վարողից՝ հաշվի քաղվածքի տեսքով: Ընդ որում, իր հաշվի վերաբերյալ տեղեկատվությունը (հաշվի քաղվածքը) մասնակիցը կարող է ստանալ ցանկացած ժամանակ՝ էլեկտրոնային եղանակով, մասնակիցների ռեստրը վարողի ինտերնետային կայքի միջոցով:

Դարձ 36. Ի՞նչ դերակատարություն կարող է ունենալ անձն իր կուտակային ակտիվների կառավարման գործում

Անձն ինքն է ընտրելու այն պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային ֆոնդը և ֆոնդի կառավարչին, որը կառավարելու է իր կուտակային կենսաթոշակային միջոցները: Անձը կարող է փոխել պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային ֆոնդը և ֆոնդի կառավարչին, ինչպես նաև միաժամանակ իր ակտիվները ներդնել մի քանի կենսաթոշակային ֆոնդերում: Օրինակ, նախկինում կուտակված միջոցները թողնել կենսաթոշակային ֆոնդում, իսկ ապագա կուտակային միջոցներն կառավարման հանձնել մեկ այլ կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի:

Մասնակիցը կարող է ցանկացած պահին փոխել կենսաթոշակային ֆոնդը՝ ընտրելով նույն կառավարչի այլ ֆոնդ կամ այլ կառավարչի որևէ ֆոնդ: Մեկ տարվա ընթացքում ֆոնդի կառավարչի կամ ֆոնդի փոփոխությունը մեկ անգամ կատարվելու է անվճար, իսկ մեկ տարվա ընթացքում ֆոնդի կառավարչի կամ ֆոնդի երկրորդ և ավելի փոփոխության դեպքում կառավարիչը կարող է գանձել փայերի մարման վճար:

Ընտրության ազատությունը նպաստելու է ֆոնդերի կառավարիչների պատասխանատվության ածին և առողջ մրցակցությանը:

Սկզբնական շրջանում ընտրության ժամանակ անձին խորհուրդ է տրվում տեղեկատվություն ստանալ ֆոնդերի կառավարիչների և դեկավարների վերաբերյալ (ինտերնետային կայքեր, թողարկված գրքույկներ), այնուհետև պարզել այն վճարմերը, որոնք գանձվում են ծառայությունների համար, քանի որ տարբեր ֆոնդերի դեպքում դրանք կարող են էապես տարբերվել, ստուգել կենսաթոշակային ֆոնդի հուսալիությունը, ծանոթանալ կենսաթոշակային ֆոնդի կանոններին:

Կենսաթոշակային ֆոնդի ընտրության կարևորագույն չափանիշներից մեկը կառավարման արդյունքում ստացված եկամտաբերությունն է, որի վերաբերյալ

տեղեկությունները յուրաքանչյուր ֆոնդի կառավարիչ պարտավոր է պարբերաբար հրապարակել:

Ինչ վերաբերում է ակտիվների ներդրումային ռազմավարության վրա ներագդելուն, թե որտե՞ղ ներդնել և ի՞նչ արժեթղթերում, ապա ընտրելով կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչ և ծանոթանալով ֆոնդի կանոններին անձն ընտրում է նաև այն ներդրումային ֆոնդի տեսակը, որի համաձայն իրականացվելու է ակտիվների ներդրումային գործունեությունը:

Դարձ 37. Ի՞նչ աղյուրմերից անձը կարող է տեղեկատվություն ստանալ ֆոնդի կառավարիչների մասին՝ կառավարչի ծիշտ ընտրություն կատարելու համար

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչների մասին սպառիչ տեղեկատվություն անձը կարող է ստանալ յուրաքանչյուր կառավարչի ինտերնետային կայքից, որը պետք է պարունակի նրա և նրա կողմից կառավարվող կենսաթոշակային ֆոնդերի վերաբերյալ հետևյալ տեղեկատվությունը՝

- առնվազն վերջին տարեկան և վերջին եռամսյակային ֆինանսական հաշվետվությունները,
- տարեկան հաշվետվությունների վերաբերյալ առւդիտորական եզրակացությունները,
- տեղեկատվություն կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների կազմի և կառուցվածքի վերաբերյալ,
- տեղեկատվություն կենսաթոշակային ֆոնդի եկամտաբերության վերաբերյալ,
- տեղեկատվություն շահութաբաժիններ վճարելու վերաբերյալ որոշումների մասին,
- կառավարչի կանոնադրական կապիտալում նշանակալից մասնակցություն ունեցող անձանց մասին, նրանց անունը/անվանումը և մասնակցության չափը,
- կառավարչի տնօրենների խորհրդի գործադիր մարմնի անդամների ցանկը և անձնական տվյալները:

Տեղեկատվություն կարելի է ստանալ նաև ՀՀ Կենտրոնական Բանկի կողմից տպագրված տեղեկատվական նյութերից, կենսաթոշակային ֆոնդի ազդագրերից, առնվազն 3000 տպաքանակ ունեցող մամուլում հրապարակված նյութերից, կենսաթոշակային ֆոնդի կանոններից:

Ֆոնդերի կառավարիչների կայքերում տեղակայված տեղեկատվությունը ստուգվելու և վերահսկվելու է ՀՀ Կենտրոնական Բանկի կողմից, որի նպատակն է բացառել անարժանահավատ և ապակողմնորոշող տեղեկատվության տարածումը:

Դարձ 38. Կարո՞ղ է արդյոք կենսաթոշակային ֆոնդը սնանկանալ

Ոչ, կենսաթոշակային ֆոնդը չի կարող սնանկանալ, քանի որ այն չի համարվում իրավաբանական անձ: Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի սնանկացումը չի նշանակում կենսաթոշակային ֆոնդի սնանկացում: Կառավարչի սնանկության դեպքում կենսաթոշակային ակտիվները չեն վտանգվում, քանի որ դրանք հանդիսանում են մասնակիցների սեփականությունը և կառավարչի գույքի մաս չեն կազմում: Կառավարչի սնանկության դեպքում դրանք շարունակում են առանձնացված հաշվառվել ֆոնդի պահառուի կողմից (որոնք ենթակա չեն նաև պահառուի սնանկացման ռիսկին), որն էլ օրենքով սահմանված ժամկետում ֆոնդը փոխանցում է այլ ֆոնդի կառավարչի:

Հարց 39. Մասնակիցը կարո՞ղ է ընտրել կոնկրետ ներդրման ակտիվը կամ որոշել իր միջոցների ներդրման քաղաքականությունը

Մասնակիցը չի կարող ուղղակիորեն որոշել իր միջոցների ներդրման քաղաքականությունը: Սակայն, քանի որ յուրաքանչյուր կենսաթոշակային ֆոնդ կառավարվելու է ֆոնդի կառավարչի կողմից նախապես հաստատված և հրապարակված ներդրումային քաղաքականությամբ, ապա յուրաքանչյուր մասնակից կարող է ընտրել իր համար նախընտրելի ներդրումային քաղաքականությունը՝ այս կամ այն կառավարչի այս կամ այն կենսաթոշակային ֆոնդը ընտրելու միջոցով: Կենսաթոշակային ֆոնդերի թույլատրելի ներդրումները և ներդրումների սահմանափակումները սահմանվելու են ՀՀ կառավարության որոշմամբ:

Հարց 40. Ի՞նչ է կենսաթոշակային ֆոնդի պահառում և ի՞նչ գործառույթներ է իրականացնում

Կենսաթոշակային ֆոնդի պահառում ֆոնդի կառավարչից անկախ (չփոխկապակցված) իրավաբանական անձ է, որն իրականացնում է կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների պահառությունը, այսինքն՝ ակտիվների պահպանությունը և առանձնացված հաշվառումը: Ընդ որում, ֆոնդի ակտիվներով գործարքները (միջոցների ելքն ու մուտքը) կարող են իրականացվել միայն պահառուի համաձայնությամբ: Այս առումով, պահառուն ունի կառավարչի նկատմամբ հսկողական իրավասություններ: Այսինքն՝ պահառուն հսկում է կառավարչի կողմից օրենսդրությամբ և ֆոնդի կանոններով սահմանված պահանջների կատարումը և չի

կատարում կառավարչի հանձնարարականները, եթե դրանց հետևանքով խախտվում են օրենսդրության կամ ֆոնդի կանոնների պահանջները:

Դարկ է նշել, որ կենսաթոշակային ֆոնդի պահառու կարող են լինել միայն բանկերը: Սակայն անցումային շրջանում, այսինքն՝ մինչև բանկերի կողմից պահառուի գործառույթի իրականացման համար անհրաժեշտ կարողությունների ձևավորումը, օրենքը նախատեսում է, որ պարտադիր կուտակային վճարների հիման վրա ձևավորվող բոլոր կենսաթոշակային ֆոնդերի (պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդեր) համար պահառուի գործառույթը իրականացնելու է Հայաստանի Կենտրոնական Դեպոզիտարիան (ՀԿԴ)՝ որպես կենտրոնացված պահառու:

Դարձ 41. Ու՞ն կողմից է վերահսկվելու կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի և պահառուի գործունեությունը

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի և պահառուի գործունեությունը կարգավորելու և վերահսկելու է ՀՀ կենտրոնական բանկը:

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը պարտավոր է իրապարակել, ինչպես նաև իր ինտերնետային կայքում տեղադրել ընկերության ֆինանսական հաշվետվությունները և առւդիտն իրականացնող անձի եզրակացությունը:

Դարձ 42. Ի՞նչպես կպաշտպանվեն մասնակցի կուտակային միջոցները, եթե ֆոնդի կառավարիչը լուծարվի կամ որոշի չգրադարձել կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի գործունեությամբ

Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարիչը կարող է լուծարվել ՀՀ կենտրոնական բանկի նախնական համաձայնությունը ստանալու դեպքում: Կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի լուծարման կամ այլ հիմքերով գործունեության դադարեցման դեպքում մասնակցի փայերը կփոխանցվեն այլ ակտիվների կառավարչի: Փայերի փոխանցման գործընթացը այլ կառավարչի կվերահսկվի ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից: Լուծարվող կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակիցները կարող են 60 օրվա ընթացքում սահմանված կարգով անվճար փոխելու այդ կենսաթոշակային ֆոնդը:

Դարձ 43. Իրավունք ունի արդյո՞ք անժը՝ նախքան 63 տարին լրանալը, միանվագ կարգով ստանալ իր պարտադիր կուտակային միջոցները

Որոշակի բացարիկ հիմքերի առկայության դեպքում անձն իրավունք կունենա նախքան կենսաթոշակային տարիքը լրանալը ստանալ իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային միջոցները: Դրանք կարող են լինել անձի անբուժելի հիվանդությամբ տառապելը, Հայաստանի Հանրապետությունից ընդմիշտ մեկնելը, ՀՀ քաղաքացիությունից իրաժարվելը, հաշմանդամ ճանաչվելը /աշխատանքային

գործունեությամբ զբաղվելու կարողության 3-րդ աստիճանի սահմանափակում/ և օրենքով նախատեսված այլ հիմքեր:

Դարձ 44. Իրավունք ունի անձը 63 տարին լրանալու դեպքում ստանալ միայն բազային կենսաթոշակ և անորոշ ժամանակով հետաձգել պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի ստացումը

Այս: 63 տարին լրանալու դեպքում անձը կարող է ստանալ իր բազային կենսաթոշակը և անորոշ ժամանակով հետաձգել պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի ստացումը: Անձի մահվան դեպքում չստացված կուտակային կենսաթոշակային միջոցները կժառանգվեն սահմանված կարգով:

Դարձ 45. Անձի կենսաթոշակային տարիքը լրացել է, սակայն նա շարունակում է աշխատել և չի ստանում իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը: Արդյո՞ք նա պարտավոր է կատարել պարտադիր կուտակային վճարներ

Եթե լրացել է անձի կենսաթոշակային տարիքը՝ 63 տարեկանը, ապա նրա իրավունքն է դիմել կուտակային կենսաթոշակ ստանալու համար: Նրա համար պետք է մասնակիցը դիմում ներկայացնի մասնակիցների ռենստրը վարողին: Եթե նա չի դիմում չի ներկայացրել մասնակիցների ռենստրը վարողին՝ կուտակային կենսաթոշակը ստանալու համար և շարունակում է աշխատել, ապա նա չի ազատվում պարտադիր կուտակային վճար կատարելու պարտականությունից: Նրա կուտակային միջոցները կմնան կենսաթոշակային ֆոնդում՝ փայերի տեսքով և կկառավարվեն ֆոնդի կառավարչի կողմից մինչև անձի կողմից պարտադիր կուտակային կենսաթոշակ ստանալու մասին որոշում կայացնելը: 63 տարին լրանալուց հետո պարտադիր կուտակային բաղադրիչին մասնակցելու դեպքում տվյալ մասնակցի օգտին պետական բյուջեից կուտակային վճարի չի կատարվի:

Դարձ 46. Ինչպես կտնօրինվեն անձի պարտադիր կուտակային միջոցները նրա՝ մինչև 63 տարին լրանալը մահվան դեպքում

Մինչև կենսաթոշակային տարիքը՝ 63 տարին լրանալն անձի մահվան դեպքում, պարտադիր կուտակային խնայողությունները ժառանգության կարգով կանցնեն անձի ժառանգներին: Ժառանգված կենսաթոշակային խնայողությունները կփոխանցվեն ժառանգ(ներ)ի անհատական կենսաթոշակային հաշիվներին կամ կվճարվեն միանվագ վճարի տեսքով: Եթե մահացածի կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցների արժեքը պակաս է հիմնական կենսաթոշակի քանակապատիկից, ապա գումարը ժառանգներին կվճարվի միանվագ վճարի տեսքով: Եթե ժառանգնան ենթակա կուտակային միջոցների արժեքը մեծ է հիմնական կենսաթոշակի քանակապատիկից, ապա ժառանգ(ներ)ը հիմնական կենսաթոշակի քանակապատիկի չափով գումարը կստանան միանվագ վճարի տեսքով, իսկ

մնացած գումարը կփոխանցվի ժառանգ(ներ)ի անհատական կենսաթոշակային հաշիվներին: Եթե մահացածի ժառանգ(ներ)ը պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակից չեն և չունեն մասնակիցների ռեեստրում բացված անհատական կենսաթոշակային հաշիվ, ապա նրանց համար կրացվի անհատական հաշիվ, որի վրա էլ կմուտքագրվեն ժառանգված կուտակային կենսաթոշակային միջոցները:

Դարձ 47. Ի՞նչպես կտնօրիմվեն անձի պարտադիր կուտակային միջոցները նրա՝ մինչև 63 տարին լրանալը մահվան դեպքում, եթե նա չունի ժառանգներ

Առձի՝ մինչև 63 տարին լրանալը մահվան դեպքում կուտակային միջոցները կմնան կենսաթոշակային ֆոնդում և 3 տարի կկառավարվեն ֆոնդի կառավարչի կողմից: 3 տարվա ընթացքում ժառանգներ ի հայտ չգալու և փայերը չժառանգելու դեպքում, կուտակային միջոցները սահմանված կարգով կճանաչվեն անժառանգ և կփոխանցվեն ՀՀ պետական բյուջե:

Դարձ 48. Արդյո՞ք երաշխավորվում է պարտադիր կուտակային ակտիվների վերադարձը պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակցին

ՀՀ կառավարությունն իրավական կարգավորումների միջոցով ստեղծելու է անհրաժեշտ և բավարար պայմաններ, որպեսզի անձի անհատական կենսաթոշակային միջոցները կառավարվեն խելամիտ կերպով և կենսաթոշակի անցնելուց հետո ապահովեն պատշաճ կուտակային կենսաթոշակ:

Մասնակիցների կատարած պարտադիր կուտակային վճարների ամբողջ գումարի վերադելիությունը երաշխավորվում է՝ ճշգրտված տարեկան գնածով: Գումարի վերադարձելիությունը երաշխավորվում է երկու աղբյուրներից՝ առաջինը, հատուկ այդ նպատակով ստեղծված երաշխիքային ֆոնդի միջոցներով և, երկրորդը, ՀՀ պետական բյուջեի հաշվին: Կուտակային ակտիվների գումարի վերադարձելիության 20 տոկոսն ապահովվում է երաշխիքային ֆոնդի, իսկ 80 տոկոսը՝ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Դարձ 49. Արդյո՞ք ՀՀ կառավարությունը սահմանելու է պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի չափը

Ոչ: ՀՀ կառավարությունը չի սահմանելու պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի չափը, քանի որ անձի կուտակային կենսաթոշակի չափը կախված կլինի անձի աշխատանքային գործունեության ընթացքում ստացած բազային եկամտից, դրանց համապատասխան կատարված պարտադիր կուտակային վճարներից և կենսաթոշակային ֆոնդերի փայերի կառավարումից ստացված եկամուտներից:

Դարձ 50. Ի՞նչ եղանակով պարտադիր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցը կարող է ստանալ իր կուտակային կենսաթոշակը

Պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի ստացման ձևը կախված է մասնակցի կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցների չափից և կուտակային կենսաթոշակ-ների ստացման ժամանակահատվածից: Կենսաթոշակային տարիքը լրանալուց հետո մասնակիցը կարող է իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը ստանալ հետևյալ 3 ձևերով՝

- անուիտետի
- միանվագ վճարի
- ծրագրային վճարի:

Պարտադիր կուտակային կենսաթոշակների հաշվարկման համար պետք է օգտագործվեն երկու սերի համար ունիվերսալ մահացության աղյուսակներ:

Դարձ 51. Ու՞մ պետք է դիմի անձը պարտադիր կուտակային կենսաթոշակ ստանալու համար

Պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը ստանալու համար անձը պետք է կատարի հետևյալ գործողությունները՝

- պարզել իր անհատական հաշվում առկա պարտադիր կուտակային միջոցների չափը: Դրա համար պետք է դիմել մասնակիցների ռեեստրը վարողին՝ ՀՀ կենտրոնական դեպոզիտարիա
- ուսումնասիրել ապահովագրական ընկերությունների շուկան, պարզելու համար թե ո՞ր ապահովագրական ընկերությունը, ի՞նչ անուիտետներ է առաջարկում և ի՞նչ պայմաններով
- ապահովագրական ընկերության ընտրություն կատարելուց հետո դիմել մասնակիցների ռեեստրը վարողին՝ նշելով ընտրված ապահովագրական ընկերությունը, որի հետ ինքը կնքել է անուիտետի պայմանագիր:

Մասնակցի դիմումը ստանալուց հետո՝ 3 օրվա ընթացքում, մասնակիցների ռեեստրը վարողը պարտավոր է տրամադրել տեղեկանք անձի կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցների, դրանց ընդհանուր հաշվարկային արժեքի և այդ միջոցները հավասարաչափ ամսական վճարների վերածելու դեպքում ամսական գումարի մասին:

Դարձ 52. Ի՞նչ է անուիտետը

Անուիտետը դա միանվագ փոխանցված գումարի դիմաց ապահովագրական ընկերության կողմից անձին որոշակի ժամանակահատվածում և

պարբերականությամբ վճարվող գումար է: Անուխտետի դեպքում պայմանագիր է կնքվում անձի և ապահովագրական ընկերության միջև, որին էլ փոխանցվում են մասնակցի կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցները:

Եթե անձի կուտակային միջոցները հավասարաչափ ամսական վճարների վերածելու դեպքում ամսական գումարը մեծ է հիմնական կենսաթոշակի 75 տոկոսից, բայց փոքր այդ կենսաթոշակի հնգապատիկից, ապա մասնակիցը պարտավոր է ընտրել որևէ ապահովագրական ընկերություն և նրա հետ կնքել անուխտետի պայմանագիր:

Մասնակիցը գրավոր դիմում պետք է ներկայացնի մասնակիցների ռեեստրը վարողին՝ տեղեկացնելով ընտրված ապահովագրական ընկերության և անուխտետի պայմանագրի, ինչպես նաև կուտակային միջոցներն ապահովագրական ընկերությանը փոխանցելու մասին: Մասնակիցների ռեեստրը վարողը պարտավոր է 10 աշխատանքային օրվա ընթացքում անձի անհատական հաշվում առկա պարտադիր կուտակային միջոցները փոխանցել ընտրված ապահովագրական ընկերությանը: Ապահովագրական ընկերությունը պարտավոր է իր հետ պայմանագիր կնքած մասնակցին գրավոր տեղեկացնել դրամական միջոցների ստացման և դրանց չափի մասին՝ ստանալու օրվան հաջորդող 7 օրվա ընթացքում:

Կուտակային միջոցները ստանալուց հետո անուխտետի պայմանագրով սահմանված կարգով, ժամկետներում և պայմաններով ապահովագրական ընկերությունը կսկսի անուխտետի վճարումը:

Դայը 53. Անուխտետների ի՞նչ տեսակներ գոյություն ունեն

Օրենքով նախատեսված են անուխտետի հետևյալ երկու տեսակները, առաջինը, 10 կամ 5 տարով երաշխավորված անուխտետ և, երկրորդը, ամուսինների անուխտետ՝ 10 կամ 5 տարի երաշխավորված ժամկետով:

10 կամ 5 տարով երաշխավորված անուխտետը վճարվում է ցմահ, սակայն եթե անձը մահանում է նախքան 10 կամ 5 տարի երաշխավորված ժամանակահատվածի լրանալը, ապա ժառանգներն իրավունք ունեն ապահովագրական ընկերությունից հետ ստանալ անուխտետի մնացորդային գումարը:

Ամուսինների անուխտետը վճարվում է ցմահ՝ այն անձին, իօգուտ որի այն նշանակվել է: Անձի մահից հետո անուխտետը շարունակվում է վճարվել վերջինիս ողջ մնացած ամուսնուն ցմահ՝ անուխտետի պայմանագրում նախատեսված գումարի չափով: Եթե ամուսիններից երկուսն էլ մահանում են երաշխավորված ժամկետում, նրանց ժառանգները ստանուն են չվճարված անուխտետի մնացորդային գումարը:

Դարձ 54. Որո՞նք եմ անուխտետի պայմանագրի էական պայմանները

Ապահովագրական ընկերության հետ անուխտետի պայմանագիր կնքելիս դրանում նշվում են՝ անուխտետի տեսակը, մասնակցի այսինքն՝ կենսաթոշակառուի տարիքը, ապահովագրական ընկերությանը միանվագ փոխանցված գումարի չափը, վճարման ենթակա անուխտետի չափը, ժամկետը և վճարման պարբերականությունը, ապահովագրական ընկերության պատասխանատվությունը պայմանագիրը խախտելու համար և այլ էական պայմաններ: Ընդ որում, անուխտետի պայմանագիրը կնքելիս արգելվում է մասնակցից պահանջել տեղեկանք վերջինիս առողջական վիճակի վերաբերյալ:

Դարձ 55. Կարո՞ղ է արդյոք անձը լուծել անուխտետի պայմանագիրը և անուխտետի պայմանագիր կնքել մեկ այլ ապահովագրական ընկերության հետ

Այո, եթե ապահովագրական ընկերությունը թույլ է տվել անուխտետի պայմանագրի խախտումներ: Ապահովագրական ընկերության կողմից երկու անգամ անընդմեջ անուխտետ չվճարելու դեպքում կենսաթոշակառուն իրավունք ունի իր նախաձեռնությամբ լուծելու անուխտետի պայմանագիրը՝ պահանջելով պատճառված վճարման փոխառուցում և մնացորդային գումարի վերադարձ: Անուխտետի մնացորդային գումարը անձին չի տրամադրվի միանվագ վճարի տեսքով: Նա պարտավոր է անուխտետի պայմանագրի կնքել մեկ այլ ապահովագրական ընկերության հետ, որի հաշվին էլ կփոխանցվի անուխտետի մնացորդային գումարը: Անուխտետի պայմանագրի լուծման ընթացակարգը կսահմանի ՀՀ կենտրոնական բանկը:

Ապահովագրական ընկերության սնամկության դեպքում անուխտետի հետագա վճարման հարցը կկարգավորվի ապահովագրական ընկերությունների մասին օրենքով: Մասնավորապես, ապահովագրական ընկերության ամբողջ պորտֆելը ՀՀ կենտրոնական բանկի թույլտվությամբ կփոխանցվի այլ ապահովագրական ընկերության, որն էլ համարվելով իրավահաջորդը կշարունակի վճարել անուխտետ՝ պայմանագրով նախատեսված չափով և կարգով:

Դարձ 56. Ինչպես կտնօրինվեն անձի պարտադիր կուտակային միջոցները անձի՝ անուխտետի ստացման փուլում մահվան դեպքում

Անուխտետի ստացման փուլում անձի մահվան դեպքում կուտակային միջոցները կմնան ապահովագրական ընկերությունում, եթե անձը մահացել է անուխտետի վճարման երաշխիքային ժամկետից հետո: Եթե անձը մահանա նախքան անուխտետի պայմանագրով նախատեսված երաշխիքային ժամկետը լրանալը, ապա ապահովագրական ընկերությունը պարտավոր է հաշվարկել և անձի ժառանգներին վերադարձնել երաշխիքային ժամկետի չստացած տարիների մնացորդային գումարը:

Դարց 57. Ի՞նչ է ծրագրային վճարը և որոնք են դրա վճարման հիմքերը

Ծրագրային վճարը մասնակցի կենսաթոշակային հաշվում կուտակված միջոցների հաշվին ամսական կտրվածքով վճարվող կենսաթոշակ է՝ բաշխված ըստ կյանքի սպասվող միջին տևողության ամիսների:

Օրենքով սահմանված են կուտակային կենսաթոշակը ծրագրային վճարի ձևով ստանալու հետևյալ հիմքերը: Առաջինը, եթե մասնակցի կուտակային միջոցները հավասարաչափ ամսական վճարների վերածելու դեպքում ամսական գումարը փոքր է հիմնական կենսաթոշակի 75 տոկոսից կամ հավասար է դրան, ապա մասնակիցն իրավունք ունի կուտակային կենսաթոշակը ստանալ ծրագրային վճարների ձևով: Երկրորդը, հիմնական կենսաթոշակի հնգապատիկն ապահովող անուիտետի պայմանագիր կնքելուց հետո մնացած գումարը մասնակիցն իրավունք ունի ստանալ ծրագրային վճարների ձևով:

Դարց 58. Ի՞նչ է միանվագ վճարը և որոնք դրա վճարման հիմքերը

Միանվագ վճարը կենսաթոշակային տարիքը լրանալուց հետո անձի կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցներն ամբողջապես մասնակցին միանվագ կերպով վճարելն է: Եթե մասնակցի կուտակային միջոցները հավասարաչափ ամսական վճարների վերածելու դեպքում ամսական գումարը գերազանցում է հիմնական կենսաթոշակի հնգապատիկը, ապա մասնակիցը պարտավոր է կնքել հիմնական կենսաթոշակի հնգապատիկն ապահովող անուիտետի պայմանագիր, իսկ մնացած մասը նա իրավունք ունի ստանալ ծրագրային վճարների կամ միանվագ վճարի տեսքով:

Բացի վերը նշվածը, օրենքով սահմանված են կուտակային կենսաթոշակը միանվագ վճարի ձևով ստանալու հետևյալ հիմքերը՝

- մասնակցի նախքան կենսաթոշակային տարիքը լրանալը աշխատանքային գործունեությամբ զբաղվելու կարողության երրորդ աստիճանի սահմանափակում ունեցող հաշմանդամ ժանաչվելու դեպքում
- մասնակցի ծայրահեղ ծանր վիճակում գտնվելու և կենսական կարևոր օրգանների անբուժելի ախտահարումով իիվանդ լինելու դեպքում
- մասնակցի մահվան դեպքում՝ հիմնական կենսաթոշակի 25-ապատիկի չափով կամ հիմնական կենսաթոշակի 25-ապատիկը չգերազանցող մասի չափով
- ՀՀ քաղաքացու՝ մշտական բնակության նպատակով արտասահման մեկնելու և ՀՀ քաղաքացիությունից իրաժարվելու դեպքում

- Հայաստանում աշխատող օտարերկրացիների՝ իրենց մշտական բնակության վայր վերադառնալու դեպքում:

Դարձ 59. Կղաղարեցվի՝ արդյոք պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի վճարումը, եթե քաղաքացին ժամանակավորապես բացակայի կամ մշտապես բնակվի Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս

Ոչ: Հայաստանից ժամանակավորապես բացակայելու կամ Հայաստանից ընդմիշտ մեկնելու դեպքում պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի վճարումը չի դադարեցվելու: Անձն իր պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը կստանա անկախ Հայաստանում ֆիզիկապես գտնվելու հանգամանքից: Անձը կարող է լիազորել այլ անձանց իր փոխարեն ստանալու պարտադիր կուտակային կենսաթոշակը կամ մասնակիցների ռեեստրը վարողին, ապահովագրական ընկերությանը հայտնել արտերկրում իր բանկային հաշիվը, որին կփոխանցվի պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի գումարը: Կենսաթոշակառուն կվճարի արտերկրի բանկային հաշվին պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի գումարը փոխանցելու հետ կապված ծախսերը:

Դարձ 60. Ի՞նչ է կամավոր կուտակային կենսաթոշակային սխեման և ու՞մ պետք է դիմել այն ձեռք բերելու համար

Կամավոր կուտակային կենսաթոշակային սխեման դա, ըստ էության, պայմանագիր է մի կողմից անձի (իր կամ այլ անձի օգտին) կամ գործառուի (իր աշխատողի) և մյուս կողմից կամավոր կուտակային կենսաթոշակային ծառայություններ մատուցողի միջև որոշակի պայմաններով կամավոր կուտակային վճարումներ կատարելու, կամավոր կենսաթոշակ կուտակելու և վճարելու վերաբերյալ: Կամավոր կենսաթոշակային ծառայություններ կարող են մատուցել ապահովագրական ընկերությունները, բանկերը և կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդերը: Ապահովագրական ընկերությունները կարող են առաջարկել միայն “սահմանված կենսաթոշակներ” սխեմաներ, բանկերը՝ “կուտակային կենսաթոշակային ավանդներ”, իսկ կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդերը՝ “սահմանված կենսաթոշակային վճարներ” սխեմաներ:

Դարձ 61. Արդյո՞ք անձը կօգտվի հարկային արտոնություններից, եթե նա մասնակցի կամավոր կուտակային բաղադրիչին

Կամավոր կուտակային բաղադրիչին մասնակցելու դեպքում, անձն օգտվելու է եկամտային հարկի արտոնություններից: Մասնավորապես, անձի եկամտային հարկով հարկման ենթակա եկամուտը նվազեցվելու է մինչև 5 տոկոսի չափով: Օրինակ, եթե անձի ամսական բազային եկամուտը կազմել է 100 000 դրամ և նա

կատարել է 5000 դրամ կամավոր կուտակային վճար, ապա նրա եկամտային հարկը կհաշվարկվի 95 000 դրամից:

Իսկ գործատուներն իրավունք են ունենալու նվազեցում կատարել շահութահարկի բազայից, եթե կամավոր կուտակային վճարներ կատարեն իրենց աշխատողների օգտին: Գործատուի հարկվող շահույթը որոշելիս համախառն եկամուտը նվազեցվում է գործատուի յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի համար գործատուի կատարած կամավոր կուտակային կենսաթոշակային վճարումների 50 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավել քան տվյալ վարձու աշխատողի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 2,5 տոկոսի չափով:

Գործատուի կողմից վարձու աշխատողի օգտին կատարված կամավոր կուտակային վճարների՝ տվյալ վարձու աշխատողի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 7.5 տոկոսը չգերազանցող մասի համար գործատուն շահութահարկ չի վճարի:

Դարձ 62. Կարող է արդյո՞ք կամավոր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցն իր ցանկությամբ դուրս գալ կամավոր կուտակային բաղադրիչից

Կամավոր կուտակային բաղադրիչի մասնակիցը կարող է մինչև կենսաթոշակային տարիքը լրանալը դուրս գալ կամավոր կուտակային բաղադրիչից՝

- հաշմանդամ ճանաչվելու,
- անբուժելի իիվանդությամբ տառապելու,
- Շայաստանի Շանրապետությունից մշտական բնակության նպատակով արտասահման մեկնելու,
- կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդի լուծարման դեպքերում:

Անձն իրավունք ունի ժամանակավորապես կասեցնել կամավոր կուտակային վճարներ կատարելը, սակայն չի կարող միանվագ ետ ստանալ կատարված կամավոր կուտակային վճարները:

Անձը կարող է փոխել բանկը, ապահովագրական ընկերությունը կամ կենսաթոշակային ֆոնդը՝ կամավոր կենսաթոշակային խնայողությունները տեղափոխելով այլ բանկ, ապահովագրական ընկերություն կամ կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդ:

Դարձ 63. Ու՞ր կարող է դիմել անձը պարտադիր կուտակային վճարների, անհատական հաշվի, ինչպես նաև կենսաթոշակային հաշվի և անուխտետի հետ կապված բողոք կամ հարցում ունենալու դեպքում

Պարտադիր կուտակային վճարների և անհատական հաշվի հետ կապված բողոք կամ հարցում ունենալու դեպքում անձը կարող է դիմել ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտե (հարկային մարմին), որը բողոքը կամ հարցումը քննում է 30 օրվա ընթացքում և դիմումատուին գրավոր հայտնում իր որոշման մասին՝ նշելով որոշման ընդունման համար հիմք հանդիսացած հիմնավորումները և իրավական հիմքերը: Եթե հարցումը կամ բողոքը դուրս է հարկային մարմնի իրավասություններից, ապա հարկային մարմինը բողոքը կամ հարցումը 3 օրվա ընթացքում ուղղում է իրավասու մարմնին:

Անհատական կենսաթոշակային հաշվի հետ կապված բողոք կամ հարցում ունենալու դեպքում անձը կարող է դիմել հարկային մարմնին կամ մասնակիցների ռեստրը վարողին: Անուիտետի հետ կապված բողոք ունենալու դեպքում անձը կարող է դիմել ապահովագրական ընկերության դեկավար մարմին, իսկ խնդիրը չլուծվելու դեպքում՝ ՀՀ Կենտրոնական բանկ: Անհատական կենսաթոշակային հաշվի և անուիտետի հետ կապված բողոքների դեպքում անձը կարող է դիմել նաև ֆինանսական համակարգի հաշտարարին: